

***La véritable vida d'en Sebastian Knight* - Vladimir Nabokov**

En el context periodístic d'unes eleccions presidencials, topem sovint amb el reportatge que presenta un cefalòpode dotat de la particularitat d'endevinar qui en serà el guanyador. Variació: en unes eleccions legislatives, no falla mai el poble petit i arraconat els resultats del qual coincideixen any rere any amb els del país sencer. Aquesta facultat mig genètica mig màgica recorda la que tenia Vladimir Nabokov (1899-1977) d'endevinar els viaranys per on transitaria la literatura del futur. Llegint-lo amb la perspectiva dels anys, hi trobem les provatures més reeixides, les tendències més contemporànies, les crítiques més raonables, les anàlisis més irrefutables. A canvi, hem d'estar disposats a acceptar, i fins i tot a entendre, que no pugui estar-se de mostrar la seva intel·ligència a cada pàgina.

A les novel·les de Nabokov hi detectem punts en comú amb les idees que expressa en els seus assajos sobre literatura europea i russa. És més: aquests assajos ens ensenyen a llegir les seves obres de ficció, ja que el que ell busca –i troba– a *Anna Karènina* i *Ulysses* és el que nosaltres trobarem –si busquem bé– a *Lolita* i *Invitation of a Beheading* (com diu un personatge de *La véritable vida d'en Sebastian Knight*, “el títol ha de donar el to del llibre, no el tema”). Nabokov ens ensenya a fixar-nos en la fonètica, en la configuració de l'espai, en el que s'insinua més que en el que es diu, en la relació entre el que diuen els personatges i l'estructura de la novel·la. En particular, ens ensenya a desconfiar dels símbols i a acariciar els detalls.

Reflexos distorsionats

La véritable vida d'en Sebastian Knight pertany a la mateixa família que *Citizen Kane*, la pel·lícula d'Orson Welles que es va estrenar el mateix any, 1941. Totes dues obres narren els esforços d'un personatge poc rellevant per capturar la vida d'un home famós que ha mort i que ha deixat tot de testimonis aquí i allà, cadascun dels quals posseeix una part de la veritat. Welles, que se centra en la vida d'un magnat de la comunicació de masses, examina el poder i la capacitat de manipulació, mentre que Nabokov, que ressegueix la vida d'un escriptor, especula sobre la creació i sobre els reflexos distorsionats que projecta l'obra sobre la personalitat de l'autor. En tots dos casos, resulta més important l'aproximació que l'arribada. Les dues obres són generoses en avenços tècnics, en diàlegs epifànics, en moviments audaçs, en profunditat de camp i d'anàlisi. En cap de les dues ficcions no hi ha personatge secundari que no sigui capaç d'enlluernar-nos amb l'elegància d'un gest o d'un contraplà.

Expulsat de Rússia arran de la Revolució de 1917, Nabokov va voltar per Europa –on va continuar escrivint i publicant en rus– fins que el 1940 va emigrar als Estats Units. Un any després apareixeria la seva primera novel·la en anglès, *The Real Life of Sebastian Knight*.

Sebastian Knight. Com altres protagonistes de les seves novel·les, Knight és brillant i inestable, mostra problemes de relació social i gaudeix d'un peculiar sentit de l'humor. Com el mateix narrador suggereix, la novel·la és un estriptís de l'autor, és a dir, que no és tan important el nu com la il·luminació, el ritme i el que es manté ocult. Si *Pnin* (1957) es pot entendre com una crítica de l'ensenyament de la literatura, i *Foc pàl·lid* (1962) ve a ser una crítica de la crítica literària, i, *La veritable vida d'en Sebastian Knight* es pot llegir com una crítica de la biografia literària. Així mentre que el narrador -germanastre de l'autor- procura conèixer realment com va viure Sebastian Knight, no deixa de parlar malament de l'aproximació biogràfica perpetrada per un tercer: heus aquí el tema de la impostura, de la mistificació, de l'apropiació de la vida de l'autor una vegada mort -igual com *Foc pàl·lid* presenta el tema de l'apropiació de l'obra.

No és tan sols a causa de la temàtica, sinó també de les trampes, jocs i picades d'ullet metaficcional que més d'un lector mandrós considera que els llibres de Nabokov són "per a escriptors", quan de fet el que caldria és reconèixer que es va limitar a fixar els estilemes de la postmodernitat tal com s'han mantingut fins avui dia: que el lector hagi deixat de ser considerat un ingenu no significa que per força hagi de dedicar-se a escriure. En altres paraules, Nabokov -poliglòt, desplaçat, distant- és, senzillament -passeu-me el mot-, un "escriptor per a lectors". Que fos el gran precursor de la literatura actual no pas en la seva llengua, sinó en la del país on es va acabar establint, és un doble motiu per treure'ns el barret. I que uns anys més tard, amb *Lolita* (1955), obtingués un èxit comercial tan abassegador que va poder deixar de treballar i es va instal·lar en un hotel de Suïssa, on va viure fins al final dels seus dies, ens omple de joia, d'agraïment i d'esperança en la justícia.

L'enlluernament dels detalls

La veritable vida d'en Sebastian Knight és un *making of* de la biografia del protagonista, però també inclou mostres antològiques d'un subgènere la invenció del qual s'ha atribuït sovint a Jorge Luis Borges: la narració breu que consisteix en la sinopsi d'una novel·la presumptament escrita per un autor inexistent. El llibre també inclou crítiques a avantguardistes primaris, entre els quals destaca el defensor del "grunyit submental" que avui llegim com un precedent del poema *Howl* (Udol), que Allen Ginsberg publicaria el 1956. Pel que fa a les exploracions literàries més recents, hi trobem el següent anunci, publicat per Sebastian Knight: "Autor d'una biografia fictícia necessita fotos d'un home d'aspecte plausible, normal, abstemi, de preferència solter. Pagaré per fotografies d'infància, joventut i maduresa que apareixeran en l'obra esmentada." Com succeeix en la resta d'obra de Nabokov, en surt malparat el marxisme, la psicoanàlisi, l'estudi de les generacions literàries i en general qualsevol sistema d'anàlisi que menyspreï la capacitat de creació individual. Pel que fa a les dreces per obtenir fama, l'autor no pensa gaire diferent del nostre Llorenç

Vilallonga: “Era del tot conscient que cultivar el menyspreu dels codis morals només era una forma fraudulenta de petulància , un prejudici girat de l'inrevés.”

Agraïm la crítica a *Assassinat a l'Orient Express* , d'Agatha Christie, que es pot aplicar sense canviar ni una paraula a l'última versió cinematogràfica de la novel·la. Enlluernats per regals com aquest, ¿és greu que perdem la visió general de l'obra? ¿O bé hem de menystenir l'enlluernament ininterromput a canvi de la capacitat de desfer el nus a les últimes pàgines, sovint sobrevalorada? Igual com el narrador persegueix l'autor, nosaltres encalcem el narrador i no sempre el trobem. Al final del llibre, se'ns enduu el joc de miralls que estableixen narrador i protagonista, i ens sentim tan perduts com a l'escena final de *La dama de Shanghai*, quan resulta impossible distingir el reflex de Rita Hayworth de l'original. Tant és. *La véritable vida d'en Sebastian Knight* incorpora una crítica a l'obra de Sebastian Knight que podem aplicar al llibre, i també a qualsevol intent d'eixamplar l'espai de la literatura: “Tenia la sensació que en Knight constantment jugava a un joc de creació pròpia sense haver-ne explicat les regles als seus companys.”

En català encara estan pendents de traducció tres de les novel·les que Nabokov va escriure en anglès, i la majoria de les que va escriure en rus. Disposem, però, de la magnífica *Parla memòria*, que recull els seus records d'infantesa i adolescència. Avui ens felicitem de l'aparició en la nostra llengua del primer llibre que va escriure en anglès, que devem a un dels nostres traductors de capçalera, Ferran Ràfols Gesa.